

## Kigbaŋ ki Pɔɔl ŋmee ki tii ROM YAAB na

<sup>1</sup> Min Pɔɔl le ŋmee kigbaŋ kee. M ye Yesu Kristo aatutunn la. Uwumbɔr nan yin mi ke m li ye Yesu aakpambal, ki nyan mi ke m moon waabɔnyaan tee.

<sup>2</sup> N-yaayoonn na, Uwumbɔr nan puu tipuur ke u ga tii timi tibɔnyaan tee. Le waabɔnabtiib ŋmee ti waagbaŋ ki ye chain na ponn ni. <sup>3</sup> Tibɔnyaan ngbaan le ye Ujarɔɔn aabɔr. Uma le ye Tidindaan Yesu Kristo. Waah nan kpahn unibɔn na, bi nan ma u Ubɔr David aamaal ponn ni. <sup>4</sup> Uwumbɔr nan fikr u nkun ni, le Waafuur Nyaan mɔk ke u ye uma Uwumbɔr Aajarɔɔn u kpa mpɔɔn na. <sup>5</sup> U pu le Uwumbɔr ŋa tinyoor ŋa m pu, le ki ŋa mi waakpambal, ke m tuk ŋinibol mɔmɔk ke ni ŋan ke bi tii u naadii, ki kii waamɔb. <sup>6</sup> Nimi bi bi Rom aatiŋ ni na, Uwumbɔr yin ni mu, ke ni li ye Yesu Kristo aanib.

<sup>7</sup> Nima le m ŋmee kigbaŋ kee m tii nimi bimɔk bi Rom aatiŋ ni na. Uwumbɔr gee nimi ki yin nimi ke ni li ye waanib.

Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

### *Idoon aameel*

<sup>8</sup> Yesu Kristo pu, le m dooni Maawumbɔr ni mɔmɔk pu; ba pu? binib bimɔk bi dulnyaa ni na ŋun naah gaa Yesu Kristo ki kii pu na. <sup>9</sup> M di nsui mɔmɔk tun lituln tii Uwumbɔr, ki tuk binib Ujarɔɔn Yesu Kristo aabɔnyaan ngbaan. Uma Uwumbɔr le nyi ke ni ye mbamɔn, m teer nibɔr maameen mɔmɔk ponn ni, <sup>10</sup> ki mee u n-yoonn mɔmɔk ke ni yaa ye waageehn kan, u tii mi nsan ke m dan

nan mann nimi dandana wee. <sup>11</sup> M ban ke m kan nimi, ki ter nimi aan ni kan Uwumbør Aafuur Nyaan aapiin i ga pook nitaakpab na. <sup>12</sup> Maah len pu na le ye ke m ni nimi aah gaa Yesu Kristo ki kii pu na, ti ga pook tɔb aataakpab.

<sup>13</sup> Nnaabitiib, m ban ke ni bee ke n-yoonn mɔmɔk m nan ban ke m dan ni chee, le kaa kee ηmaa dan. M ban ke m cha binib gaa Yesu ki kii Rom aatiη ni, ke maah ηa pu ntim muken ponn ni na. <sup>14</sup> Ni ye limukl le ke m di tibɔnyaan tee tuk binib mɔmɔk, bi aanimbil woln na, ni bi aanimbil kaa woln na, ni bi bae mbaem na, ni bi kaa bae mbaem na. <sup>15</sup> Nima le m ban ke m tuk nimi bi bi Rom aatiη ni na mu tibɔnyaan ngbaan.

### *Tibɔnyaan ngbaan aapɔɔn*

<sup>16</sup> Maa san inimɔɔn Yesu aabɔnyaan tee pu. Tibɔnyaan ngbaan kpa Uwumbør aapɔɔn. Binib bimɔk ηun ti ki gaa Yesu Kristo ki kii na ga ηmar; njan, bi ye Juu yaab na ga ηmar, le bi kaa ye Juu yaab na mu ga ηmar. <sup>17</sup> Tibɔnyaan ngbaan mɔk timi ke unii yaa gaa Yesu Kristo ki kii kan, Uwumbør ga len ke waabør ηan. Ni ηmee Uwumbør Aagbaη ni ke, “Uninyaan aah gaa Uwumbør ki kii na, u ga li kpa limɔfal.”\*

### *Unibɔn ataani*

<sup>18</sup> Uwumbør mɔk binib ke u gee liηuul titunwanbirdam pu; bi tun lituln li kaa ηan na, kaa dii u. Baabiin pu le bi yii mbamɔn. <sup>19</sup> Uwumbør gee liηuul bi pu la; ba pu? waabør ti binib ga ηmaa bee ti na bi mpaan pu. Uwumbør le di ti mɔk bi. <sup>20</sup> Buyoonn Uwumbør nan naan dulnyaa wee ki nan saa dandana wee na, binib kani waabimbil aah bi pu na. Naa ye ke binimbil le kan u. Bi kan tiwan ni u naan ni na, ki kan ke u kpa mpɔɔn mu kaan doo na, ki sil ye Uwumbør. Nima le baan ηmaa len ke baa nyi. <sup>21</sup> Bi nyi ke

---

\* 1:17 : Lik Habakuk 2.4.

u bi, ki mu aa nyuŋni u waah ŋeer pu na, ki mu aa dooni u waaterm pu. Nima le baalandak bee fam. Bisui ni bɔɔn la, kaa kpa nlan. <sup>22</sup> Bi len ke bi ye bilankpalb, le ki tee ye bijɔrb. <sup>23</sup> Baa ki dooni Uwumbɔr u nyuun ki bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Bi ŋa binibɔm aanaŋ, ni inyoon aanaŋ, ni iwaa aanaŋ, ki dooni ŋiwaa ngbaan.

<sup>24</sup> Nima le Uwumbɔr di cha bi, le bi dii bisui aah ban pu na, ki tun tijɔŋ aatuln, ki tun lituln li jinni biwon inimɔɔn na. Bi yii Uwumbɔr u ye mbamɔn na, ki dii ŋiwaa. <sup>25</sup> Bi dooni tiwan ni Uwumbɔr naan ni na, ki dii ni, kaa dooni Uwumbɔr u naan tiwan mɔmɔk na, kaa dii u. Uma Uwumbɔr le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

<sup>26</sup> Baah yii Uwumbɔr na, nima le u siir cha bi. Le bi tun inimɔɔn aatuln, bisui aah ban pu na. Bipiib di biŋeen aatɔtiib kpaln bijab, ki doo bi chee. <sup>27</sup> Bijab mu yii bipiib, ki chuun ban bijab, ki di biŋeen aatɔtiib kpaln bipiib ki tun inimɔɔn aatuln, le Uwumbɔr daa bitafal, baatunwanbir aah ŋeer pu na.

<sup>28</sup> Baah kaa gee ke bi li nyi Uwumbɔr na, le u siir cha bi. Le bi dak ilandak i ye fam na, ki tun lituln li kaa ŋan na, <sup>29</sup> ki gbii titunwanbir aabɔŋ mɔmɔk. Bi gɔr kidagook ki tun baka baka, ki kpa iniman, kaa gee tɔb, ki kpa lipiipoln, ki jaa kijaak, ki ku tɔb, ki ŋmanni tɔb, ki nan tɔb, ki bii tɔb libɔɔl ni, <sup>30</sup> ni mpaan pu. Bi nan Uwumbɔr, le ki seei tɔb, ki kpa kalmbaani, ki puk kipupuk. Bi po dak baah ga ŋa pu ki moo tun titunwanbir na la. Bi yii bite ni bina aamɔi. <sup>31</sup> Baa kpa nlan. Bi yaa puu tipuur kan, baa gbiini ti. Baa gee baamaal aanib, kaa cha pinni binib, kaa san binib kinimbaak. <sup>32</sup> Bi nyi ke Uwumbɔr len ke binib bi ŋani kina na ŋeer nkun, le bi tee beenin ŋani kina, ki len ke binib yaa ŋani kina kan, naa bir.

## 2

*Uwumbør* aah ji binib tibør pu na

<sup>1</sup> Tø, si u galni binib biken na, saan ŋmaa len tibiaa ki nyan aabaa tibør ni Uwumbør chee; ba pu? aa mu ŋani kina la. Saah galni bi na, le ni mæk ke saabør mu bii; ba pu? si u galni bi na, aa mu ŋani ke baah ŋani pu na la. <sup>2</sup> Ti nyi ke Uwumbør yaa daa binib bi ŋani kina na aatafal kan, ni ŋan. <sup>3</sup> Si u ŋani kina na, ki galni biken bi ŋani kina na, aa dak ke Uwumbør aan daa aatafal aa? <sup>4</sup> U ŋa si tibulchinn sakpen, ki kpa limør ni suklaa aa pu. Ba ŋa aa lik u fam? Saa nyi ke Uwumbør ban ke aa kpeln saabimbin aa? Nima le cha u ŋa si tibulchinn. <sup>5</sup> Le aatafal pɔɔ. Saa ban ke aa kpeln aasui. Nima le Uwumbør ga moo daa aatafal, bundaln u ga gee liŋuul binib aanimbil ni ki ji bi tibør mbaməm na. <sup>6</sup> U ga ŋa binib məmæk baatun aah ŋeer pu na.\* <sup>7</sup> Binib bi kpa limør ki tun lituln li ŋan na, ki ban mpakm, ni nnyuŋ, ni liməfal li kaa kpa ndoon na, bima le Uwumbør ga tii bi liməfal li kaa kpa ndoon na. <sup>8</sup> Binib bi ban tibør, ki yii mbamən, ki dii nsan mu kaa ŋan na, bima le Uwumbør gee liŋuul sakpen bi pu. <sup>9</sup> Binib bimək tun titunwanbir na ga kan falaa ni limukl. Njan, Juu yaab ga kan, le binib bi kaa ye Juu yaab na mu ga kan. <sup>10</sup> Binib bimək tun lituln li ŋan na, Uwumbør ga nyuŋ bi, ki pak bi, ki tii bi nsuudoon. Njan, u ga tii Juu yaab, le ki ga tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu; <sup>11</sup> ba pu? Uwumbør aa pak ubaa ki jer uken.

<sup>12</sup> Binib bimək kaa nyi Moses aakaal ki tun titunwanbir na aan kan liməfal li kaa kpa ndoon na. Uwumbør aan baa bi ke bi dii Moses aakaal aan baa dii. Binib bimək nyi Moses aakaal ki tun titunwanbir na, Uwumbør ga baa bi tibør nkaal ngbaan aah dii pu na, ki ga daa bitafal. <sup>13</sup> Uwumbør aan len ke binib bi nyi waakaal kaa dii mu

---

\* 2:6 : Lik 1lahn 62.12; ŋiyatanak 24.12.

na aabør ɲan. U ga len ke binib bi dii waakaal na le aabør ɲan. <sup>14</sup> Binib bi kaa ye Juu yaab na aa nyi Moses aakaal. Bi yaa ɲani Moses aakaal aah len pu na baageehn pu, ki mu aa nyi nkaal ngbaan kan, baalandak le mək bi baah ga dii pu na. <sup>15</sup> Baah ɲani pu na, nima le mək ke Moses aakaal aah len pu na bi bisui ni. Bisui ponn ni, bi nyi ni ɲan na, ni ni kaa ɲan na. Nima le baalandak bii bi n-yoonn mubaa, ki pak bi n-yoonn mubaa mu. <sup>16</sup> Ni ga li bi kina le bundaln Uwumbør ga cha Yesu Kristo ji binib tibør, ki baa bi tibøbərkaan ti bi bisui ni na aabør. Maah tuk binib tibənyaan ti na le mək kina.

*Juu yaab ni nkaal na*

<sup>17</sup> Tɔ, aa len ke aa ye Juu aanii la, ki dak ke saah nyi Moses aakaal na, nima le ga cha aa ɲmar; aa kpa kipupuk ke aa nyi Uwumbør, <sup>18</sup> ki nyi waah gee pu na, ki bae Moses aakaal, ki nyi lituln li ɲan na, ni li kaa ɲan na, <sup>19</sup> ki dak ke aa ye usanməkr le ki tii bijoom, ki ga ɲmaa woln binib bi kaa waa na aanimbil, <sup>20</sup> ki ga ɲmaa mək bijorb nlan, ki ga ɲmaa mək mbim mməkm. Saah nyi Moses aakaal mu na, aa dak ke aa nyi tiwan məmək, ki dak ke saah len pu na məmək ye mbamən. <sup>21</sup> Tɔ, si u mək biken na, ba ɲa saa mək aabaa? Si u tuk binib ke bi taa su kinaayuk na, ba ɲa aa su? <sup>22</sup> Si u len ke binib taa gər kidagook na, ba ɲa aa gər? Si u yii ɲiwaa na, ba ɲa aa su ɲaadir ni aawan? <sup>23</sup> Si u kpa kipupuk Uwumbør aakaal pu ki bii nkaal ngbaan na, aa jinn u iniməən la. <sup>24</sup> Ni ɲmee Uwumbør Aagbarj ponn ni ke, “Nimi Juu yaab aah ɲani titunwanbir pu na, nima le cha binib bi kaa ye Juu yaab na len Uwumbør tibəbir.”†

<sup>25</sup> Tɔ, aa yaa joo Moses aakaal kan, lichakpangeei kpa tinyoor. Aa mu yaa gii lichakpaln ki bii Moses aakaal kan, ni mək ke saa gii le na. <sup>26</sup> Binib bi kaa gii ɲchakpan

† 2:24 : Lik Aisaya 52.5; Esekiel 36.20-22.

na yaa joo Uwumbør aakaal kan, Uwumbør aan yii bi, ke baa gii ñichakpan. <sup>27</sup> Binib bi kaa gii ñichakpan na yaa joo Uwumbør aakaal kan, bi ñan jer nimi Juu yaab bi gii ñichakpan Moses aakaal aah mək pu na, ki bii nkaal muken na. <sup>28</sup> Unii u ye Juu aanii mpaan pu baanja na aa ye Juu aanibamənn. Unii u gii lichakpaln kaa kpeln waabimbin na, naa ye lichakpangeei bamənn. <sup>29</sup> Unii u gii lichakpaln, kaa kpeln waabimbin na aa piir Uwumbør aasui. Unii u dii Uwumbør usui ni na, uma le ye Juu aanibamənn. Unii u Uwumbør Aafuur Nyaan bi u ni na, nima le ye lichakpangeei bamənn. Uwumbør le ga pak udaan, naa ye binib.

### 3

<sup>1</sup> Lichakpangeei aanyoor ye ba? Juu yaab jer binib bi kaa ye Juu yaab na aa? <sup>2</sup> Een, bi jer bi tiwan aabəŋ ni la. Ni jer tiwan məmək na le ye ke Uwumbør nan di waabər ña bima le aajaal ni. <sup>3</sup> Bi ponn ni bibaa yaa kaa gaa Uwumbør ki kii kan, ni ye ba? Baah kaa gaa u ki kii na, Uwumbør aan gbiin waa puu tipuur ti na aa? <sup>4</sup> U ga gbiin ti. Binib məmək yaa ye binyaməndam kan, Uwumbør ma ye mbaməndaan la. Ni ñmee waagbaŋ ni ke,

“Bi ga kan ke saah len pu na ye mbamən,

Aa yaa jin binib tibər kan, aa kpa mbamən la.”\*

<sup>5</sup> Timi aatunwanbir yaa mək ke Uwumbør ñani ni ñan na kan, ti ga len ke Uwumbør yaa daa titafal kan, u ña ni kaa ñan na aa? Binib bi kaa dii Uwumbør na le baa kina.

<sup>6</sup> U ña ni ñan na la; ba pu? ni yaa kaa ñan kan, u ga ña kinye ki ji dulnyaa ni aanib tibər?

<sup>7</sup> Ubaa ga baa ke, “Maah gee nnyamən na yaa mək ke Uwumbør ye mbaməndaan ki ga cha binib nyuŋ u kan, ba ña u daa ntafal ke m ye titunwanbirdaan?” <sup>8</sup> Ti ga tun

---

\* 3:4 : Lik Ilahn 51.4.

titunwanbir aan ni kpaln tiwan ni ŋan na aa? Taan ŋa kina kpala. Binib bibaa seei timi ki bui ke ti len kina la. Binib ngbaan ga kan ntafadaan mu ŋeer bi na.

*Ubaa aa ŋan Uwumbər* chee

<sup>9</sup> Tɔ, timi Juu yaab ŋan ki jer binib bi kaa ye Juu yaab na aa? Taa jer bi. M nan mək nimi ke binib bi ye Juu yaab na, ni bi kaa ye Juu yaab na məmək ye titunwanbirdam la.

<sup>10</sup> Ni ŋmee kina le Uwumbər Aagbaŋ ni ke,

“Unii ubaa aa ye uninyaan,

<sup>11</sup> ubaa aa kpa nlan, ubaa aa ban Uwumbər,

<sup>12</sup> bi məmək di cha waasan, bi məmək bee fam la.

Ubaa aa bi ki tun lituln li ŋan na, ubaa baanja aa bi.†

<sup>13</sup> Baaliin po ye iliin i bir na la.

Bi geei inyamən ki ŋmanni binib.

Baaliin bii binib ke ujagen

aaluul aah bii binib pu na la.‡

<sup>14</sup> Baaməi gbii ŋisiibil ni kinanaŋ la.§

<sup>15</sup> Bi yaa ban bi ku binib kan, naa pɔɔ.

<sup>16</sup> Bi muk binib ki ŋani bi falaa n-yoonn məmək la.

<sup>17</sup> Bi chuun ban tibər la.

<sup>18</sup> Baa san Uwumbər.”\*

<sup>19</sup> Tɔ, ti nyi ke nkaal aah len pu na məmək len binib bi bi mu chee na la. Nima le dulnyaa wee ni aanib məmək aabər bii Uwumbər chee. Ubaa aan ŋmaa len tibaa ke u nyan ubaa tibər ni Uwumbər chee. <sup>20</sup> Ubaa aan ŋmaa len ke waah joo Uwumbər aakaal mbaməm pu na, waabər ŋan Uwumbər chee. Uwumbər aakaal le mək binib ke bi ye titunwanbirdam la.

*Uwumbər* aah cha ti ni uma tuuk pu na

---

† 3:12 : Lik Ilahn 14.1-3; 53.1-3; Ulandaan 7.20. ‡ 3:13 : Lik Ilahn 5.9; 140.3. § 3:14 : Lik Ilahn 10.7. \* 3:18 : Lik Ilahn 36.1.

<sup>21</sup> Dandana wee, Uwumbør mək timi waah ga ŋa pu ki len ke timi aabør ŋan na. Waakaal ni waabønabtiib aaliin le bi waagbaŋ ponn ni, ki mu tuk timi kina la. Naa ye ke ti dii waakaal mbaməm le cha u len. <sup>22</sup> Binib bimək gaa Yesu Kristo ki kii na, bima le Uwumbør len ke baabør ŋan. Baah gaa Yesu Kristo ki kii na, nima le cha Uwumbør len ke baabør ŋan. Ubaa aa bi ubaa, ki cha biken; <sup>23</sup> binib məmək tun titunwanbir la, kaa gbiin Uwumbør aanimbil. <sup>24</sup> Le Yesu Kristo daa timi, ki gaa timi lii. Timi bi kpaan u chee na, le Uwumbør len ke timi aabør ŋan. Waabulchinn pu le u len, naa ye ke ti ŋan la. <sup>25</sup> U nan di Yesu siin binib aanimbil ni, ke u nan kpo, aan uma Uwumbør taa ki gee liŋuul ti pu. Ti yaa gaa Yesu ki kii kan, waasin pu le Uwumbør ga di cha pinn timi. Nima le mək ke Uwumbør ŋani ni ŋan na; ba pu? u nan kpa limør, kaa bii binib bi tun titunwanbir buyoonn Yesu Kristo aa kee dan dulnyaa wee ni na. <sup>26</sup> Tɔ, dandana wee, u len titunwanbir aabør ki bui ke binib bi gaa Yesu ki kii na aabør ŋan u chee. Nimina le mək ke uma Uwumbør si chob.

<sup>27</sup> Tɔ, ba pu aan ti ga li kpa kipupuk? Taan li kpa kipupuk nibaa pu. Ba pu? Naa ye ke ti dii Uwumbør aakaal mbaməm le cha u gaa timi lii, taah gaa Yesu ki kii na, nima le cha u gaa timi lii. <sup>28</sup> Nima pu na, ti bee ke ti yaa gaa Yesu ki kii kan, Uwumbør ga len ke timi aabør ŋan. Naa ye ke ti joo waakaal mbaməm le cha u len kina. <sup>29</sup> Uwumbør ye Juu yaab baanja Aawumbør la aa? Waa ye binib bi kaa ye Juu yaab na mu Aawumbør aa? Mbamən, u ye. <sup>30</sup> Uwumbør ye Uwumbørbaan la. Juu yaab yaa gaa Yesu ki kii kan, Uwumbør ga len ke baabør ŋan. Bi mu kaa ye Juu yaab na yaa gaa Yesu ki kii kan, Uwumbør ga len ke bi mu aabør ŋan. <sup>31</sup> Ti yaa len ke binib yaa gaa Yesu ki kii ki ga ŋmar kan, ti yii Uwumbør aakaal aa? Naa bi kina kpala. Ti ŋa mu tibəkpaan la.



## 4

*Abraham aah ye limɔkl* pu na

<sup>1</sup> Tɔ, cha ti lik tiyaaja Abraham aabɔr aah nan bi pu na: <sup>2</sup> Ni yaa ba ye waatunyaan pu le cha Uwumbɔr len ke waabɔr ŋan kan, u ba ga ŋmaa li kpa kipupuk. U mu aa ŋmaa li kpa kipupuk Uwumbɔr chee. <sup>3</sup> Uwumbɔr Aagbaŋ len ke, “Abraham nan gaa Uwumbɔr aamɔboln ki kii, kina pu na le Uwumbɔr gaa u ke u ye uninyaan u chee.”\* <sup>4</sup> Unii u tun lituln ki kan tipar na, tipar ngbaan aa ye ipiin, ni ye waapar la. <sup>5</sup> Tɔ, unii u kaa joo nkaal na yaa gaa Uwumbɔr u di cha pinn titunwanbirdam na ki kii kan, waah gaa Uwumbɔr ki kii na, nima le Uwumbɔr ga len ke waabɔr ŋan. <sup>6</sup> Ubɔr David mu nan len ke binib bi Uwumbɔr len ke baabɔr ŋan na le kpa mpopiin. Bi gaa Uwumbɔr ki kii, nima le cha u len ke baabɔr ŋan, naa ye ke bi tun litunyaan le cha u len kina. Ubɔr David nan len ke, <sup>7</sup> “Binib bi Uwumbɔr di cha baatunwanbir pinn bi na le kpa mpopiin.

Uwumbɔr aah di cha binib bi aataani pinn bi na le kpa mpopiin.

<sup>8</sup> Binib bi Uwumbɔr aan len ke baabɔr bii na, bima le kpa mpopiin.”†

<sup>9</sup> U len ke Juu yaab baanja le kpa mpopiin ngbaan aa? Waa len kina. Binib bi kaa ye Juu yaab na mu kpa. Ti len ke Abraham nan gaa Uwumbɔr aamɔboln ki kii, nima le cha Uwumbɔr gaa u ke u ye uninyaan u chee. <sup>10</sup> Bayoonn Uwumbɔr len ke waabɔr ŋan? Buyoonn u nan gii lichakpaln na le aan buyoonn waa nan kee gii na? Buyoonn waa nan kee gii na. <sup>11</sup> Waah gii lichakpaln na, nima le nan ye limɔkl ki mɔk ke u gaa Uwumbɔr ki kii, nima le Uwumbɔr gaa u ke u ye uninyaan u chee, buyoonn

\* 4:3 : Lik Mpiin 15.6; Galasia yaab 3.6. † 4:8 : Lik Ilahn 32.1-2.

waa nan kee gii lichakpaln na. Nima pu le Abraham ye binib bimək gaa Uwumbər ki kii, kaa gii ɲichakpan na aate. Baah gaa Uwumbər ki kii na, nima le Uwumbər gaa bi ke bi ye bininyaam u chee. <sup>12</sup> Binib bi gii ɲichakpan, ki tak Abraham aataabuu ponn ni, ki gaa Uwumbər ki kii ke Abraham aah nan gaa u ki kii pu, buyoonn waa nan kee gii lichakpaln na, bima mu le Abraham ye bite.

*Gaakii pu le ti ga kan Uwumbər* aah puu tipuur ti na

<sup>13</sup> Uwumbər nan puu tipuur tii Abraham ni uyaabitiib, ke bima le ga li yeh dulnyaa. Naa ye ke bi joo Uwumbər aakaal le ga cha bi kan tipuur ngbaan. Bi gaa Uwumbər ki kii la, le u len ke baabər ɲan. Nima le ga cha bi kan tipuur ngbaan. <sup>14</sup> Uwumbər yaa ba puu tipuur ke binib bi joo waakaal na le ga li yeh dulnyaa kan, naadii aa ba ga li kpa tinyoor. Tipuur ngbaan mu aa ba ga gbiin; ba pu? ubaa aan ɲmaa joo nkaal məmək mbaməm. <sup>15</sup> Binib aah bii nkaal na, le Uwumbər gee liɲuul bi pu. Nkaal aah kaa bi nin chee na, binib aa bii nkaal.

<sup>16</sup> Nima le Uwumbər puu tipuur tii binib bi gaa u ki kii na. Uwumbər aah gee binib pu na, nima le u tii Abraham aayaabitiib məmək waah nan puu tipuur ti na. U ga tii Abraham aayaabitiib bi ye Juu yaab ki gaa u ki kii na, ni binib bi kaa ye Juu yaab ki mu gaa u ki kii na ke Abraham aah nan gaa u ki kii pu na. Abraham ye timi bimək gaa Uwumbər ki kii na aayaaja la. <sup>17</sup> Ni ɲmee Uwumbər Aagban ponn ni ke Uwumbər bui Abraham, “M ɲa si ɲinibol pam aayaaja la.” † Abraham le ye tite Uwumbər chee. U nan tii Uwumbər naadii. Uma Uwumbər le fikr binib bi kpo na nkun ni, le ki yin binib bi kaa kee bi na, ke baah bi le na. <sup>18</sup> U nan puu tipuur tii Abraham ke u ga ɲa u ɲinibol pam aayaaja, ke uyaabitiib ga li wiir ke ɲmabi

---

† 4:17 : Lik Mpiin 17.5.

aah wiir pu na. Ni nan bi ke tipuur ngbaan aah kaan ηmaa gbiin le na. Abraham mu nan tee kpa limakl ke ti ga nan gbiin. § 19 Ni nan gur siib u pii ηibin nkub. Waah nan por pu na, ni nan naahn ke waan ki ηmaa maa ubo. Upuu Sara mu nan jer timar. Le Abraham pak Uwumbør aah tuk u pu na, kaa joo beeni. 20 Uwumbør aah puu tipuur ti tii u na, tima le gur ye waalandak. Le u pak tipuur ngbaan mbaməm, kaa joo beeni ke ti ga gbiin bee taan gbiin? U nan moo gaa Uwumbør ki kii le ki nyuη u, 21 ki sil nyi ke Uwumbør aah puu tipuur ti na, u ga ηmaa ηa kina. 22 Waah nan gaa Uwumbør aaməboln ki kii kina na, nima le Uwumbør gaa u ke u ye uninyaan u chee. 23-24 Ni ηmee kina le Uwumbør Aagbaη ni. Timi pu le bi nan ηmee kina, naa ye Abraham baanja pu; ba pu? timi bi gaa Uwumbør u nan fikr Tidindaan Yesu nkun ni ki kii na, le u ga len ke timi aabør ηan. 25 Yesu nan kpo timi aatunwanbir pu, le ki fikr nkun ni. Nima le Uwumbør len ke timi aabør ηan.

## 5

*Saah ga li bi pu ki li ηan Uwumbør* chee na

<sup>1</sup> Taah gaa Uwumbør ki kii pu na, nima le u len ke timi aabør ηan. Tidindaan Yesu Kristo pu le ti ni Uwumbør kpaan kijətiik. <sup>2</sup> Yesu Kristo pu, le Uwumbør len ke timi aabør ηan. Le ti məəni ki kpa limakl ke ti ga yakr u chee Uwumbør aaməən. <sup>3</sup> Naa ye nima baanja pu le ti məəni. Falaa mu pu le ti məəni. Ba pu? falaa le tii timi suklaa. <sup>4</sup> Suklaa mu tii timi mbimbinyaan. Mbimbinyaan mu tii timi limakl. <sup>5</sup> Limakl ngbaan aan jinn timi iniməən. Ba pu? Uwumbør aah tii timi Waafuur Nyaan na, Nfuur Nyaan ngbaan le cha ti bee tisui ni waah gee timi sakpen pu na.

<sup>6</sup> Naah nan ηeer na, le Kristo nan kpo timi bi ye titunwanbirdam na pu, taah kaa kpa mpəən buyoonn na.

---

§ 4:18 : Lik Mpiin 15.5.

<sup>7</sup> Ni pɔɔ ke unii kpo ke u nyan unii u dii mbamɔm na nkun ni. Nibaakan, unii ubaa ga kaa ki kpo uninyaan pu. <sup>8</sup> Tima kan, buyoonn ti nan laa ye titunwanbirdam na le Kristo nan kpo ti pu. Nima le mɔk timi Uwumbɔr aah gee timi sakpen pu na. <sup>9</sup> Kristo aasin pu le Uwumbɔr len ke timi aabɔr ŋan. Ŋmaninkabaa taah ga nya ntafadaan mu ponn ni u pu na? <sup>10</sup> Buyoonn ti nan ye Uwumbɔr aadim na, le Ujapɔɔn nan kpo ti pu. U pu, le ti ni Uwumbɔr kpaan kijɔtiik. Ti ni Uwumbɔr aah kpaan kijɔtiik na, ŋmaninkabaa taah ga ŋmar waamɔfal pu pu na? <sup>11</sup> Naa ye nima baanja pu le ti mɔɔni. Tidindaan Yesu Kristo pu le ti bee Uwumbɔr aah ŋan pu na, le ki mɔɔni. U pu le ti ni Uwumbɔr kpaan kijɔtiik.

*Adam pu le ti kpo, Kristo pu le ti kpa limɔfal*

<sup>12</sup> Unibaan\* le nan joo ni titunwanbir dulnyaa ni, le titunwanbir ngbaan joo ni nkun. Binib mɔmɔk aah tun titunwanbir na, le nkun yaa gaa dulnyaa mɔmɔk ni.† <sup>13</sup> Buyoonn Moses aa nan kee tuk binib Uwumbɔr aakaal na, titunwanbir nan bi. Nkaal aah kaa bi nin chee na, Uwumbɔr aan len ke bi bii mu. <sup>14</sup> Adam aayoonn ki ti saa Moses aayoonn le nkun pii binib. Bi nan tun titunwanbir la. Baatunwanbir ni Adam u nan yii Uwumbɔr aamɔb na aatunwanbir aa kpaan. Nkun mu pii bi la.

Ti mɔmɔk kan Adam aatunwanbir aatafadaan. Kina le ti mɔmɔk yakr Kristo aatunyaan aanyoor mu. <sup>15</sup> Uwumbɔr aah tii timi ipiin i na aa bi ke Adam aatunwanbir na. Ni ye mbamɔn ke unibaan aatunwanbir pu le nkun pii binib mɔmɔk. Yesu Kristo aanimbaasaln pu, le Uwumbɔr san binib mɔmɔk kinimbaak, ki tii bi ipiin i ye limɔfal na. <sup>16</sup> Uwumbɔr aapiin aah ŋa timi pu na aa bi ke Adam aatunwanbir aah ŋa timi pu na. Adam aatunwanbirbaan

\* 5:12 : Unibaan ngbaan nan ye Adam la. † 5:12 : Lik Mpiin 3.6.

pu, le binib aabər bii. Uninyaan ubaa u ye Yesu na pu, le Uwumbər di cha pinn titunwanbirdam pam, ki len ke baabər ɲan. Waapiin le na. <sup>17</sup> Unibaan u bi yin u Adam na aatunwanbir pu, le nkun pii binib məmək. Unibaan Yesu Kristo na pu, le binib ga kan Uwumbər aaterm sakpen. U ga len ke baabər ɲan. Nima le ye waapiin. Bi ga li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na, ki kan linyaŋ.

<sup>18</sup> Unibaan aatunwanbir pu, le binib məmək aabər bii. Yesu aatunyaan pu, le Uwumbər ga len ke binib bimək gaa Yesu ki kii na aabər ɲan, ki ga tii bi limɔfal li kaa kpa ndoon na. <sup>19</sup> Unibaan Adam aah nan yii Uwumbər aaməb na, nima le binib məmək aabər bii Uwumbər chee. Yesu aah nan kii Uwumbər aaməb na, nima le binib bimək gaa uma Yesu ki kii na aabər ɲan Uwumbər chee.

<sup>20</sup> Moses nan tuk binib Uwumbər aakaal. Nkaal ngbaan mək bi ke baatunwanbir wiir sakpen. Le titunwanbir aah wiir nin chee na Uwumbər aanimbaasaln wiir ki jer titunwanbir. <sup>21</sup> Titunwanbir pu le binib kpo. Tidindaan Yesu Kristo pu, le Uwumbər san timi kinimbaak, ki len ke timi aabər ɲan, le ti kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.

## 6

### *Taa ki tun titunwanbir man*

<sup>1</sup> Kina pu na, ti ga len kinye? Ti ga li beenin tun titunwanbir aan Uwumbər aanimbaasaln kpee ee? Taan li ɲani kina kpala. <sup>2</sup> Ti kpo ke titunwanbir taa ki li joo timi la. Ti yaa beenin tun titunwanbir kan, naa ɲan. <sup>3</sup> Baah muin timi nnyun ni, Yesu Kristo aayimbil pu na, nima le mək ke ti ni Yesu Kristo kpaan la. Nima pu na, waah nan kpo na, ti mu kpo u chee la. Naa bee kina aa? <sup>4</sup> Baah muin timi nnyun ni na, nima le mək ke ti kpo, le bi sub timi u chee. Uwumbər aapɔɔn pu le u fikr Kristo nkun ni. Waapɔɔn mu pu le ti kpa mbimbipəm ki ɲani ni ɲan na.

<sup>5</sup> Ti ni u aah kpaan pu na, ti kpo ke waah kpo pu na. Ti mu ga fikr nkun ni, ke waah fikr pu na. <sup>6</sup> Ti bee ke baah kpaan u ndɔpuinkoo pu na, bi kpaan timi aabimbikpok mu u chee, ke mbimbikpok mu kaa ŋan na taa ki li bi, aan ti taa ki li ye titunwanbir aanaagbiib. <sup>7</sup> Unii u kpo na nyan titunwanbir ni. <sup>8</sup> Taah kpo Kristo chee na, ti ŋa naadii ke ti ga li kpa limɔfal u chee. <sup>9</sup> Ti nyi ke waah fikr nkun ni na, waan ki kpo. Nkun aa ki kpa mpɔɔn u chee. <sup>10</sup> Waah kpo na, u kpo ke u kuln titunwanbir nfum mubaa, aan titunwanbir taa ki li joo timi. Waah kpa limɔfal dandana wee na, u bi ke u nyuŋ Uwumbɔr la. <sup>11</sup> Kina pu na, ni mu li nyi ke ni kpo ke titunwanbir taa ki li joo nimi la. Naah kpaan Yesu Kristo chee pu na, le ni mu kpa limɔfal ke ni nyuŋ Uwumbɔr.

<sup>12</sup> Nima pu na, ni taa ki cha titunwanbir li joo nimi aawon ti ga kpo na, ki taa ki kii tii tiwon aah ban pu na. <sup>13</sup> Ni taa di nimi aawon tii titunwanbir, ki taa tun lituln li kaa ŋan na. Ni di nibaa tii Uwumbɔr, ke binib bi fikr nkun ni na, ki di nimi aawon tii Uwumbɔr, ke ni tun lituln li ŋan na ki tii u. <sup>14</sup> Nkaal aa ki joo nimi. Uwumbɔr aanimbaasaln le joo nimi. Nima le titunwanbir aan ki li ye nimi aadindaan.

*Li ye mbimbinyaan aanaagbiib man*

<sup>15</sup> Nkaal aah kaa ki joo timi aan Uwumbɔr aanimbaasaln joo timi na, ti ga tun titunwanbir aa? Taan ŋa kina kpala. <sup>16</sup> Aa yaa di aabaa tii unii aan ki kii waamɔb kan, aa ye waanaagbiija la. Naa bee kina aa? Aa yaa kii tii titunwanbir kan, aa ye titunwanbir aanaagbiija la, le ki ga kpo. Aa yaa kii Uwumbɔr aamɔb kan, u ga bui ke saabɔr ŋan. <sup>17</sup> N-yoonn mubaa, ni nan ye titunwanbir aanaagbiib la. Ti dooni Uwumbɔr sakpen, ke baah mɔk nimi waasan pu na, ni dii nsan ngbaan nisui mɔmɔk ni, <sup>18</sup> ki nya ni titunwanbir aanaagbiir ni, ki ŋa litunyaan aanaagbiib.

<sup>19</sup> M di binibɔm aabimbin ɲaɲ Uwumbɔr aabɔr ke ni bee maah len pu na aatataa mbamɔm la. Ni nan joo nimi aawon tun tijɔɲ aatuln, ni titunwanbir aabɔɲ mɔmɔk la. Dandana wee, ni di nimi aawon tun lituln li ɲan na man, aan ki ɲa binib bi bi chain na.

<sup>20</sup> Naah nan ye titunwanbir aanaagbiib na, nitafal aa nan bi litunyaan ni. <sup>21</sup> Ni yaa teer naah tun titunwanbir ti na kan, ni jinni nimi inimɔɔn dandana wee la. Tinyoor nan bi titunwanbir ngbaan ni ii? Aayii. Titunwanbir ngbaan aadoon ye nkun la. <sup>22</sup> Uwumbɔr nyan nimi titunwanbir aanaagbiir ni la. Dandana wee, ni ye uma Uwumbɔr aanaagbiib la. Nimi aanyoor ye mbimbin mu bi chain na la. Naadoon ga li ye limɔfal li kaa kpa ndoon na. <sup>23</sup> Titunwanbir aapar ye nkun la. Tidindaan Yesu Kristo pu le Uwumbɔr aapiin ye limɔfal li kaa kpa ndoon na.

## 7

### *Lichamɔln aamɔkl*

<sup>1</sup> Nnaabitiib, ni mɔmɔk nyi nkaal aah bi pu na. Nima le ga cha ni bee maah ga len pu na aatataa. Nkaal dii unii buyoonn u bi na baanja la. U yaa kpo kan, nkaal aa ki dii u. <sup>2</sup> Nkaal pu le upii u kpa chal na ye uchal yoo n-yoonn mumɔk uchal bi na. Uchal yaa kpo kan, nkaal mu len ke u ye uchal yoo na aa ki dii u. <sup>3</sup> Upii yaa ban uja uken buyoonn uchal bi na kan, bi ga len ke u ye upiidagoor la. Uchal yaa kpo kan, nkaal ngbaan aa ki dii u. U yaa mɔn uja uken kan, waa ye upiidagoor. <sup>4</sup> Nnaabitiib, nimi aabɔr mu bi kina la. Kristo aah nan kpo ndɔpuinkoo pu na, ni mu nan kpo; nkaal aa ki dii nimi. Ni kpaan Kristo u fikr nkun ni na chee la, le ki dii Uwumbɔr aasan. <sup>5</sup> Taah kaa nan dii Uwumbɔr buyoonn na, tisui nan gee Uwumbɔr aakaal aah kɔ pu na, ki cha ti tun titunwanbir ki dii nkun aasan. <sup>6</sup> Dandana wee, taah kpo na, nkaal na aa ki dii timi, ki mu

aa ki joo timi tinaagbiir. Le Uwumbør Aafuur Nyaan tii timi mbimbipəm, ke ti tun lituln tii Uwumbør. Nkaal na aa ki joo timi.

*Nkaal ni titunwanbir*

<sup>7</sup> Nima pu na, ti ga len ke Moses aakaal aa ɲan aa? Mu ɲan. Nkaal na yaa kaa ba bi kan, maa ba ga bee titunwanbir. Nkaal na yaa kaa ba len ke “Taa li kpa iniman” kan, maa ba ga bee ke iniman ye titunwanbir. <sup>8</sup> Nkaal aah len kina na, le titunwanbir ti bi nsui ni na yii nkaal ngbaan, ki cha m kpa iniman aabɔɲ aabɔɲ. Nkaal yaa kaa bi kan, titunwanbir aa fu. <sup>9</sup> N-yoonn mubaa m nan bi, kaa nyi nkaal aatataa mbaməm. Buyoonn m bee nkaal aatataa mbaməm na, le titunwanbir fikr nsui ni. Le m bee ke m ɲeer nkun. <sup>10</sup> Uwumbør nan tii timi waakaal ke ti dii mu, aan ki kan limɔfal. Le m bee ke maah kaa ɲmaa joo waakaal məmɔk na, m ɲeer nkun. <sup>11</sup> Nkaal pu le titunwanbir ti bi nsui ni na nan kpa nsan ki ɲmann mi, ki cha m ɲeer nkun.

<sup>12</sup> Uwumbør aakaal bi chain la. Uwumbør aah tuk timi ke ti ɲa pu na le bi chain, ki bi mbaməm, ki ɲan. <sup>13</sup> Waakaal mu ɲan na le ku mi ii? Aayii. Titunwanbir le ku mi. Nkaal mu ɲan na pu, le titunwanbir ku mi, ki cha ti bee ke titunwanbir aa ɲan. Nkaal na le mɔk timi titunwanbir aah bir sakpen pu na.

<sup>14</sup> Ti bee ke Uwumbør aakaal mɔk timi Uwumbør aah ban pu na. M mu aa ɲani kina; ba pu? m ye titunwanbir aanaagbiija la. <sup>15</sup> Maah ɲani pu na, maa kii kina nsui ni. Maah kaa gee ke m li ɲani tiwan ni na, m ɲani nima la. Maah nan tiwan ni na, nima le m tee ɲani. <sup>16</sup> M yaa ɲani maah kaa gee ke m li ɲani tiwan ni na kan, nima le mɔk ke m kii ke Uwumbør aakaal ɲan. <sup>17</sup> Naa ye ke min le ɲani kina, titunwanbir ti bi nsui ni na le cha m ɲani. <sup>18</sup> M bee ke tiwan ni ɲan na aa bi maabimbikpok ni; m



ban ke m tun lituln li ŋan na, kaa ŋmaa tun. <sup>19</sup> Maah ban m tun litunyaan li na, maa tun kina. Maah kaa ban m tun titunwanbir ti na, m tun tima la. <sup>20</sup> M yaa tun maah kaa gee m tun pu na kan, naa ye ke min le tun kina, titunwanbir ti bi nsui ni na le cha m tun.

<sup>21</sup> Naah ye pu na, m yaa ban m tun lituln li ŋan na kan, titunwanbir bi m chee la. <sup>22</sup> M gee Uwumbør aakaal nsui ni. <sup>23</sup> M mu kan nkaal muken maawon ni. Nkaal ngbaan jaa Uwumbør aakaal mu bi nsui ni na kijaak la. Nima le titunwanbir aakaal i bi maawon ni na joo mi tinaagbiir. <sup>24</sup> M kpa kinimbaak. Titunwanbir bi tiwon tee ni, ki ga ku mi. Ŋma ga nyan mi titunwanbir ngbaan ni? <sup>25</sup> M dooni Uwumbør u nyan mi titunwanbir ngbaan ni, Tidindaan Yesu Kristo pu na.

Mma kan, maalandak baanja le dii Uwumbør aakaal. Maabimbikpok dii titunwanbir aakaal la.

## 8

*Uwumbør* Aafuur Nyaan aapɔɔn pu le ti bi

<sup>1</sup> Nima pu na, Uwumbør aan len ke binib bi kpaan Yesu Kristo chee na aabør bii. <sup>2</sup> Taah kpaan Yesu Kristo chee na, le Uwumbør Aafuur Nyaan aapɔɔn tii timi limɔfal; Nfuur Nyaan aapɔɔn ngbaan le nyan mi titunwanbir ni nkun aapɔɔn ni. <sup>3</sup> Nkaal aan ŋmaa ŋa kina; ba pu? binib aa kpa mpɔɔn ke bi joo nkaal ngbaan. Le Uwumbør ŋa waakaal aah kaa ŋmaa ŋa pu na; timi aatunwanbir pu le u nan tun ni Ujapɔɔn Yesu dulnyaa wee ni, ke u di tiwon ti naahn timi titunwanbirdam aawon na bii titunwanbir ti bi tisui ni na aapɔɔn, <sup>4</sup> ki tii timi bi dii Waafuur Nyaan kaa ki dii mbimbikpok na mpɔɔn ke ti li dii waakaal mbamɔm. <sup>5</sup> Binib bi dii mbimbikpok na, bitafal bi mbimbikpok aabør ni la. Binib bi dii Uwumbør Aafuur Nyaan na, bitafal bi Nfuur Nyaan aabør ni la. <sup>6</sup> Binib bi aatafal bi mbimbikpok

aabər ni na ga kpo la. Binib bi aatafal bi Uwumbər Aafuur Nyaan aabər ni na ga kan liməfal, ni nsuudoon. <sup>7</sup> Binib bi aatafal bi mbimbikpok aabər ni na, bi ye Uwumbər aadim la; ba pu? baa dii waakaal, ki mu aa ŋmaa dii mu. <sup>8</sup> Binib bi dii mbimbikpok aah ban pu na aan ŋmaa piir Uwumbər aasui.

<sup>9</sup> Tɔ, Uwumbər Aafuur Nyaan yaa bi ni ni kan, naa dii mbimbikpok aah ban pu na, ni dii Nfuur Nyaan aah ban pu na la. Kristo Aafuur Nyaan yaa kaa bi unii ni kan, udaan ngbaan aa ye Kristo yoo. <sup>10</sup> Titunwanbir pu, le nimi aawon ga kpo. Kristo yaa bi ni ni kan, Uwumbər Aafuur Nyaan tii nimi liməfal; ba pu? u len ke nimi aabər ŋan. <sup>11</sup> Uwumbər nan fikr Yesu nkun ni. Uwumbər u fikr Yesu nkun ni na Aafuur Nyaan yaa bi ni ni kan, uma Uwumbər u fikr Yesu Kristo nkun ni na ga fikr nimi aawon ti ga kpo na mu. Waafuur Nyaan mu bi ni ni na aapɔɔn pu, le u ga fikr nimi nkun ni.

<sup>12</sup> Nnaabitiib, nima pu na, ni ŋan ke ti dii Uwumbər Aafuur Nyaan aah ban pu na, ki taa dii unibɔn aabimbin aah ban pu na. <sup>13</sup> Ni yaa dii unibɔn aabimbin aah ban pu na kan, ni ga kpo la. Ni yaa kuln nimi aawon aatunwanbir, Uwumbər Aafuur Nyaan aapɔɔn pu kan, ni ga li kpa liməfal li kaa kpa ndoon na. <sup>14</sup> Binib bimək dii Uwumbər Aafuur Nyaan aah ban pu na, bima le ye Uwumbər aabim. <sup>15</sup> Nfuur Nyaan mu Uwumbər tii nimi na, mu aa joo nimi tinaagbiir ke ni san ijawaan. Waafuur Nyaan le ŋa nimi waabim, le ki cha ti yin u ke “Nte.” <sup>16</sup> Waafuur Nyaan le kpaan timi aawiin chee, le ki ji seeraa ke ti ye Uwumbər aabim. <sup>17</sup> Taah ye Uwumbər aabim na, ti ga kan Uwumbər aah di tiwanyaan ni bil kiir timi paacham na. Ti ni Kristo ga kpaan kan tiwanyaan ngbaan. Ti yaa ji falaa u pu kan, ti ni u ga nan kpaan ji mmɔɔn paacham.

*N-yoonn mu choo na aanyuŋ*

<sup>18</sup> M nyi ke dandana aafalaa aan ŋmaa ŋarj mpopiin mu ti ga nan kan mu paacham na. <sup>19</sup> Tiwan ni Uwumbɔr naan ni na mɔmɔk aanimbil man ke ni kan bundaln Uwumbɔr ga nyan waabim mpaan pu na. <sup>20</sup> Buyoonn Adam nan tun titunwanbir na, Uwumbɔr nan len ke tiwan ni u naan ni na, ni ga li bi, ki bi fam la. Waageehn pu, le u len kina. Naa ye tiwan ni u naan ni na aageehn. <sup>21</sup> Uwumbɔr mu tii tiwan ni u naan ni na limakl ke ni ga ŋa tiwan ni kaan bur na, ki kan lifuur nyaan ke Uwumbɔr aabim aah kan pu na. <sup>22</sup> Ti nyi ke Uwumbɔr aah naan tiwan nimɔk na wu ke imalween aah wu pu na, ki du ki nan saa dandana. <sup>23</sup> Naa ye tiwannankaan baanja le wu; timi bi Uwumbɔr puen tii timi Waafuur Nyaan na, ti mu du tisui ni, ki kii bundaln Uwumbɔr ga mɔk ke ti sil ye waabim, ki ga tii timi tiwon ti kaan kpo na. <sup>24</sup> Taah ŋmar pu na, le ti kpa limakl. Unii yaa kpa limakl ke u ga kan tiwan kan, ni mɔk ke waa kee kan la. U yaa kan ni kan, waan ki li kpa limakl ni pu. <sup>25</sup> Tɔ, ti yaa kpa limakl ke ti ga kan tiwan ni tinimbil aa waa ni na kan, le ti ga li kpa limɔr ki kii bundaln ti ga kan ni na.

<sup>26</sup> Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan ter timi, timi aadabur ni. Taa nyi taah ga mee u mbamɔm pu na, le Waafuur Nyaan mee u tii timi, ki du, ubaa aah kaa ŋmaa len pu na.

<sup>27</sup> Uwumbɔr u lik binib aasui ni aah bi pu na nyi Waafuur Nyaan aalandak aah bi pu na; ba pu? Nfuur Nyaan mee u tii waanib waah ban pu na.

<sup>28</sup> Ti nyi ke tiwan nimɔk pii timi na, Uwumbɔr le cha ni mɔmɔk kpaln tiwan ni ŋan na ki tii binib bi gee u na. Waageehn pu le u nan yin bi. <sup>29</sup> U nan nyi binib bimɔk ga kii tii u na, le ki nan nyan bi, ke bi kpaln Ujapɔɔn Yesu Kristo aah bi pu na, aan u li ye njan aabo, naabitiib pam ponn ni. <sup>30</sup> Binib bi Uwumbɔr nyan bi na, le u yin bi. Binib bi u yin bi na, le u len ke baabɔr ŋan, ki nyuŋ bi.

*Uwumbɔr* aah gee timi pu na

<sup>31</sup> Uwumbør aah ɲa kina mòmøk na, ti ga len kinye? Uwumbør aah si tichaɲ ni na, ubaa aan ɲmaa ɲa timi nibaa. <sup>32</sup> Uwumbør aa yii ke waan tii timi Ujaɲɔn. U nan di Ujaɲɔn ɲa binib aajaal ni ke u ti kpo ti mòmøk aatunwanbir pu la. Waah tii timi Ujaɲɔn na, u ga ki tii timi tiwan mòmøk ki kpee. <sup>33</sup> ɲma ga ɲmaa galn binib bi Uwumbør nyan bi na? Uwumbør ubaa len ke baabør ɲan. <sup>34</sup> Nima le ubaa aan ɲmaa galn timi. Yesu Kristo nan kpo ti pu, ki fikr nkun ni, ki bi Uwumbør aajaangii wɔb, ki mee u ki tii timi. <sup>35</sup> Ba ga ɲmaa nyan timi Kristo u gee timi na aajaal ni? Falaa aa? Tibør aa? Limukl aa? Nkon aa? Igiin aa? Linimaln aa? Nkun aa? Aayii. <sup>36</sup> Ni ɲmee Uwumbør Aagbaɲ ni ke,  
 “Sin pu le bi ku timi iwiin mòmøk,  
 le ti naahn ipiih i bi ban bi ti kør i na la.”\*  
<sup>37</sup> Tɔ, Yesu Kristo u gee timi na aapɔn pu, le ti kan linyaɲ kookoo. <sup>38-39</sup> Tidindaan Yesu Kristo pu, le Uwumbør gee timi. M sil bee ke nibaa aa bi ki ga ɲmaa yakr ti ni waageehm. Nkun, limɔfal, Uwumbør aatuuntiib, kinimbɔɲ aapɔn, dandana aabør, daalbaadaal aabør, mpɔn, paacham aawan, taab aawan, tiwan nimøk bi na, ni mòmøk aan ɲmaa yakr ti ni Uwumbør aageehm.

## 9

### *Uwumbør* ni waanib Israel yaab

<sup>1</sup> Tɔ, maah ye Kristo aanii na, m len mbamɔn la. Maa gee nnyamɔn. Maalandak ni Uwumbør Aafuur Nyaan ji seeraa ke m len mbamɔn la. <sup>2</sup> M kpa mpombiin sakpen. Nsui bii n-yoonn mòmøk, mmaal aanaabitiib Juu yaab pu la. <sup>3</sup> M ga li ɲmaa ban ke m bee fam Kristo chee, bima taa bee. <sup>4</sup> Bi ye Israel yaab la. Uwumbør nan ɲa bi waabim,

---

\* 8:36 : Lik Ilaahn 44.22.

ki nyuŋ bi, ki puu tipuur tii bi, ki tii bi waakaal, ki mək bi baah ga li dooni u pu na, ki bui bi waah ga ŋa tinyoor pu ki ŋa bi pu na. <sup>5</sup> Biyaajatiib ye tiyaajaninkpiib la. Kristo\* aah nan ŋa unibɔn na, u nan ye bi ponn ni ubaa la. Uma le yeh mpɔɔn mɔmɔk. Cha ti pak Uwumbɔr n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

<sup>6</sup> Uwumbɔr aah puu tipuur ti tii Israel yaab na, maa len ke waa gbiin tipuur ngbaan. Bi ye Israel aayaabitiib la. Ni mu aa ye bi mɔmɔk le ye Israel yaab bamɔm. <sup>7</sup> Bi ye Abraham aayaabitiib la. Ni mu aa ye bi mɔmɔk le ye uyaabitiib bamɔm. Uwumbɔr nan tuk Abraham ke waabo Aisak aayaabitiib baanja le ga li ye uyaabitiib bamɔm.† <sup>8</sup> Nima le mək ke Abraham aayaabitiib ngem aa ye Uwumbɔr aabim. Mbim bi Uwumbɔr nan puu tipuur ke Abraham ga maa na, bima le ye uyaabitiib bamɔm. <sup>9</sup> Uwumbɔr nan puu tipuur tii u ke ni yaa nan ŋeer kan, u ga dan u chee, le upuu Sara ga maa ubijabo.‡

<sup>10</sup> Naa ye nimina baanja. Rebeka aabijabim mulee nan kpa te ubaa, u ye tiyaaja Aisak la. <sup>11-12</sup> Le Uwumbɔr nan bui Rebeka ke ubo u ye uwaatiir na ga jer ukpel.§ Buyoonn Uwumbɔr bui u kina na, waa nan kee ma mbim ngbaan. Baa nan kee ŋa ni ŋan na, bee ni kaa ŋan na. Uwumbɔr nyan mbim mulee ngbaan ponn ni ubaa, waageehn pu, naa ye baatun pu. Nima le mək ke Uwumbɔr aageehn pu le u nyan waah ban unii u na. <sup>13</sup> Ni ŋmee Uwumbɔr Aagbarɔ ponn ni ke u len ke u gee Jakob ki jer Eso.\*

<sup>14</sup> Kina kan, ti ga len kinye? Ti ga len ke Uwumbɔr ŋa ni kaa ŋan aa? Taan len kina kpala. <sup>15</sup> U nan bui Moses ke binib bi u ban u san bi kinimbaak na, u ga san bi

---

\* 9:5 : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke unii u ga gaa binib lii na. † 9:7 : Lik Mpiin 21.12. ‡ 9:9 : Lik Mpiin 18.10, 14.

§ 9:11-12 : Lik Mpiin 25.23. \* 9:13 : Lik Malakai 1.2-3.

kinimbaak la.<sup>†</sup> <sup>16</sup> Naa ye binib aageehn pu, kaa ye baatun pu; Uwumbor aanimbaasaln pu, le u san bi kinimbaak. <sup>17</sup> Ni nmee Uwumbor Aagbar ni ke Uwumbor nan bui Ubor Faro, “M na si ubor ke m mok binib maah kpa mpoon ki chiin si pu na, aan maayimbil nya paacham, dulnyaa aapepel momok ni.”<sup>‡</sup> <sup>18</sup> Nima le binib bi u ban u san bi kinimbaak na, u san bi kinimbaak. Binib bi u ban ke u cha bi gaa biyil na, u cha bi gaa la.

*Uwumbor* aanjuul, ni waanimbaasaln

<sup>19</sup> Nibaakan, aa ga baa mi, “Ni yaa ye kina kan, ba pu Uwumbor galn binib? Nma ga nmaa yii waageehn?”

<sup>20</sup> Njo, aa ye nma ki kpak Uwumbor? Tiwanaankaan aan baa unii u naan ni na, “Ba na aa naan mi kina?”<sup>§</sup>

<sup>21</sup> Uyakmaal ga nmaa yakr tiyakr waageehn pu, ki di tibaa ti maa lisil aasambil, ki di tiken maa lisambil li kaa ye lisil aasambil na.

<sup>22</sup> Uwumbor aah na pu na, ni bi kina la. U nan ban ke u mok binib ke u gee lijuul titunwanbir pu, ki ban ke bi bee waah kpa mpoon pu na. Nima le u ji limor pam binib bi na u lijuul ki neer ntafadaan na pu. <sup>23</sup> U mu ban ke binib bee waah nan sakpen pu na, ki san timi kinimbaak, ki na timi mpopiin pam. U nan naan timi ke u na timi kina la, <sup>24</sup> ki yin timi bi ye Juu yaab na, ni binib bi kaa ye Juu yaab na mu. <sup>25</sup> Ni nmee Hosea aagbar ni ke Uwumbor bui ke, “Binib bi kaa nan ye maanib na, m ga yin bi maanib.

Ninibol ni maa nan gee ni na, m ga yin ni maanigeehm la.\*

<sup>26</sup> Baah nan tuk bi ke baa ye maanib nin chee na, nima chee le bi ga yin bi ke min Uwumbor u fu na aabim.”<sup>†</sup>

---

<sup>†</sup> 9:15 : Lik Nnyam 33.19.    <sup>‡</sup> 9:17 : Lik Nnyam 9.16.    <sup>§</sup> 9:20 : Lik Aisaya 29.16; 45.9.    \* 9:25 : Lik Hosea 2.23.    <sup>†</sup> 9:26 : Lik Hosea 1.10.

<sup>27</sup> Tɔ, Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya nan len Israel yaab aabɔr; u nan len ke Israel yaab wiir ke nnyusakpem aatambol aah wiir pu na, le bi ponn ni, binib siib baanja ga ηmar; <sup>28</sup> ba pu? Uwumbɔr ga daa dulnyaa aanib aatafal, waah nan len pu na, kaan taan. † <sup>29</sup> Ni bi ke Aisaya aah nan ki len pu na ke, “Uwumbɔr Mpɔɔnsakpiindaan yaa kaa ba gur timi yaabitiib siib kan, ti mɔmɔk ba ga kuln ke Sodom aatiη aanib ni Gomora aatiη aanib aah nan kuln pu na la.” §

*Israel yaab ni tibɔnyaan ngbaan*

<sup>30</sup> Nima pu na, ti ga len kinye? Binib bi kaa ye Juu yaab na aanimbil aa nan man ke Uwumbɔr len ke baabɔr ηan. Dandana wee, baah gaa Yesu ki kii na, nima le Uwumbɔr len ke baabɔr ηan. <sup>31</sup> Israel yaab aanimbil nan man ke bi li joo nkaal, aan Uwumbɔr len ke baabɔr ηan. Bi mu aa nan ηmaa joo mu; <sup>32</sup> ba pu? baa gaa Uwumbɔr ki kii. Bi dak ke baatuln pu le Uwumbɔr ga len ke baabɔr ηan. Bi yii Yesu Kristo le ki lir; <sup>33</sup> bi gbeer lifaakuul li Uwumbɔr Aagban len laabɔr na ke, “U di lifaakuul bil Sionn aatiη ni.

Binib ga gbeer li ki lir.

Le unii umɔk gaa u ki kii na aan ji inimɔɔn.”\*

## 10

<sup>1</sup> Nnaabitiib, m mee Uwumbɔr tii maanib Israel yaab ke bi ηmar. M ban kina le nsui mɔmɔk. <sup>2</sup> M ga ηmaa ηa bi seeraa ke binibil man Uwumbɔr aatuln pu. Bi mu aa bee u mbamɔm. <sup>3</sup> Baa nyi Uwumbɔr aah ηa pu aan ki len ke binib aabɔr ηan u chee na. Bi nan ban ke bi dii nkaal aan ki ηmar, ki yii Uwumbɔr aah ηa pu ki cha binib aabɔr ηan u chee na. <sup>4</sup> Kristo fuu ni ke binib bi gaa u ki kii na aabɔr li ηan. Naa ye ke baah dii nkaal pu na le cha baabɔr ηan.

† 9:28 : Lik Aisaya 10.22-23. § 9:29 : Lik Aisaya 1.9. \* 9:33 : Lik Aisaya 8.14; 28.16.

*Uwumbør* ban ke u gaa binib mòmøk lii

<sup>5</sup> Moses nan ñmee ke unii yaa kii nkaal aah mək pu na kan, *Uwumbør* ga len ke waabør ñan. U nan ñmee ke “Unii yaa ña nkaal aah mək pu na kan, u ga kan liməfal.”\* <sup>6</sup> Timi bi gaa Yesu ki kii na, *Uwumbør* len ke timi aabør ñan. Nima pu le ti len ke, “Taa baa aabaa aasui ni ke, ‘Ñma ga buen paacham u ti li joo ni Kristo?’ <sup>7</sup> ki taa baa ke, ‘Ñma ga buen bitekpiib do ki ti fikr Kristo nkun ni?’ ” <sup>8</sup> Ti len ke, “*Uwumbør* aaliin aa daa aa chee. I bi aaməb ni, ni aasui ni.” Iliin ngbaan le ti mooni ke aa gaa Yesu ki kii.† <sup>9</sup> Aa yaa len binib aanimbil ni ke Yesu le ye Aadindaan, ki yaa ña naadii aasui ni ke *Uwumbør* fikr u nkun ni kan, aa ga ñmar. <sup>10</sup> Ti gaa u ki kii tisui ni la, nima le *Uwumbør* len ke timi aabør ñan. Ti len binib aanimbil ni ke ti gaa u ki kii, nima le ti ñmar. <sup>11</sup> *Uwumbør* Aagbañ len ke unii umək gaa u ki kii na aan ji iniməən.‡ <sup>12</sup> Binib bi ye Juu yaab na, ni binib bi kaa ye Juu yaab na mòmøk kpaan la. *Uwumbør* le ye bi mòmøk Aadindaan, ki ña tinyoor sakpen ña binib bimək mee u ke bi ñmar na pu. <sup>13</sup> Waagbañ len ke unii umək mee *Uwumbør* ke u gaa bi lii na kan ga ñmar.§

<sup>14</sup> Bi yaa kaa gaa u ki kii kan, bi ga ña kinye aan ki mee u ke u gaa bi lii? Bi yaa kaa ñun waaliin kan, bi ga ña kinye aan ki gaa u ki kii? Unii yaa kaa mooni waaliin kan, bi ga ña kinye aan ki ñun? <sup>15</sup> *Uwumbør* yaa kaa tun bi ke bi ti moon waaliin kan, bi ga ña kinye aan ki moon i? Ni ñmee *Uwumbør* Aagbañ ni ke, “Binib bi joo ni tibənyaan ti tii timi nsuudoon na, bi tii timi mpopiin pam.”\* <sup>16</sup> Tə, naa ye binib mòmøk le kii tii tibənyaan ngbaan. *Uwumbør* aabəabr Aisaya nan baa ke, “*Uwumbør*, ñma pak taah len

---

\* 10:5 : Lik Liifai Yaab 18.5. † 10:8 : Lik Ikaal 30.12-14. ‡ 10:11 : Lik Aisaya 28.16. § 10:13 : Lik Joel 2.32. \* 10:15 : Lik Aisaya 52.7.



pu na?”† 17 To, unii u gaa Kristo ki kii na, u n̄un waab̄or, nima le u gaa u ki kii. Unii u n̄un Kristo aab̄or na, unii ubaa le moon tib̄or ngbaan, nima le cha u n̄un.

18 Le m baa ke, “Israel yaab aa nan n̄un aa?” Mbam̄on, bi n̄un. Ni n̄mee Uwumb̄or Aagbar̄ ni ke, “Bineel mu tee chaa dulnyaa wee m̄m̄ok ni, le kitij kee m̄m̄ok pu n̄un.”‡

19 M ki baa ke, “Israel yaab aa nan bee ee?” Bi bee. Njan Moses nan len ke Uwumb̄or len ke, “M ga n̄a litimbol li kaa ye tibaa na tinyoor, le ki cha nimi Israel yaab li kpa lipiipoln li pu. M ga n̄a litimbol li aanib ye bijorb na tinyoor, le ki cha ni gee lijuul bi pu.”§

20 Aisaya mu nan kpa lipobil pam ki len ke Uwumb̄or len ke, “Binib bi kaa chuun ban mi na kan mi la.

M di mbaa m̄ok binib bi kaa baa maab̄or na.”\*

21 Israel yaab ma kan, Uwumb̄or len baab̄or ke, “Iwiin m̄m̄ok m kai n̄jaal ki yin binib bi yii mi kaa kii maam̄ob na.”†

## 11

*Uwumb̄or* aah ga san Israel yaab kinimbaak pu na

1 Nima pu le m baa ke, “Uwumb̄or yii waanib Israel yaab aa?” Naa bi kina kpala. Min P̄ol mbaa ye Israel yaab aanii la. M ye Abraham aayaabil, ki ye Benjaminn aanibol aanii la. 2 Uwumb̄or aa yii waanib bi u nan lee bi njan na. Ni bee Uwumb̄or Aagbar̄ aah len Elaija aab̄or pu na. Elaija nan galn Israel yaab Uwumb̄or chee, 3 le ki bui ke, “Uwumb̄or, bi ku saab̄onabtiib, ki gbaa wii saatork aabimbin. Min baanja le gur saab̄onabtiib ponn ni. Le bi ban bi ku m

† 10:16 : Lik Aisaya 53.1. ‡ 10:18 : Lik Ilahn 19.4. § 10:19 : Lik Ikaal

32.21. \* 10:20 : Lik Aisaya 65.1. † 10:21 : Lik Aisaya 65.2.

mu.” <sup>4</sup> Uwumbør nan bui u kinye? U nan bui u, “M gur mbaa bijab ñichur ñilole bi kaa gbaan ki doon liwaal Baal na.” <sup>5</sup> Ni bi kina le dandana wee. Israel yaab ponn ni, binib siib baanja le ñmar. Uwumbør lee bi waanimbaasaln pu. <sup>6</sup> Waah lee bi waanimbaasaln pu na kan, naa ye baatuln pu le u lee bi. Ni yaa ye baatuln pu kan, waanimbaasaln aan ki li ye linimbaasaln bamønn.

<sup>7</sup> Kina kan, ni bi kinye? Israel yaab aah ban pu na, baa kan. Binib bi Uwumbør nyan bi na le kan. Bi gur na gaa biyil. <sup>8</sup> Ni ñmee Uwumbør Aagbarj ni ke, “Uwumbør chuu nyan nlan biyil ni ke binimbil taa woln, bitafal mu taa ñun, ki nan saa dandana wee.”

<sup>9</sup> Ubør David mu nan len ke,  
 “Cha baajikaar aajim kpaln gaawòb,  
 cha bi kan ntafadaan ki lir.

<sup>10</sup> Cha binimbil li bõon, aan bi taa li waa,  
 ki cha bi kan falaa sakpen.”

<sup>11</sup> Nima pu le m baa ke: Juu yaab lir ke bi taa ki fii ii? Naa bi kina kpala. Baah lir na, nima le cha binib bi kaa ye Juu yaab na ñmar, aan Juu yaab li kpa lipiipoln bi pu. <sup>12</sup> Juu yaab nan yii Yesu, kaa ñmar, nima le dulnyaa ni aanib bi kaa ye Juu yaab na kan tinyoor ki ñmar. Juu yaab yaa nan ñmar doo kan, nima le binib bi kaa ye Juu yaab na ga kan tinyoor ki jer baah nan kan pu na.

*Binib bi kaa ye Juu yaab na aah ñmar pu na*

<sup>13</sup> Tò, m ga len nimi bi kaa ye Juu yaab na chee tibør. Uwumbør aah tun mi ke m tuk nimi waabør na, le m pak lituln ngbaan; <sup>14</sup> ba pu? m ban ke maanibol Juu yaab kan naah ñmar pu na, aan ki li ban ke bi mu ñmar. <sup>15</sup> Uwumbør aah yii Juu yaab na, le u ni binib bi kaa ye Juu yaab na kpaan kijõtiiik. U yaa ki gaa Juu yaab kan, ni ga li ye limòfal le ki tii binib. Nkun aan ki li joo bi.

<sup>16</sup> Tə, bi yaa di njan aaboroboro tii Uwumbər kan, ni mək ke boroboro umək gur na mu ye uyoo la. Bi yaa di busub aanyaan tii Uwumbər kan, ni mək ke ibon mu ye uyaan la. <sup>17</sup> Uwumbər nan gaa gii busunyaan aabon ibaa, le ki di timoor ni aasub aabon ki di toŋ bu pu. Juu yaab bi ke busunyaan na la. Nimi bi kaa ye Juu yaab na bi ke timoor ni aasub aabon na. Le Uwumbər chuu nyan ni binib bibaa Juu yaab ponn ni, ki di nimi koon Juu yaab ponn ni, ke ni yakr baanyoor, ni baawanyaan. <sup>18</sup> Nima pu na, ni taa li kpa kipupuk ke ni jer bi. Ni ga ŋa kinye ki li kpa kipupuk? Ni po ye ibon la. Naa joo inyaan, inyaan le joo nimi. Juu yaab pu le ni ŋmar, naa ye nimi pu le cha Juu yaab ŋmar.

<sup>19</sup> Nibaakan, ni ga len ke, “Uwumbər chuu nyan ni binib bibaa Juu yaab ponn ni, ke u di timi koon bi ponn ni.” <sup>20</sup> Ni ye mbamən, Juu yaab aah kaa gaa Yesu Kristo ki kii na, nima le cha Uwumbər di bi lii. Nimi le gaa u ki kii. Nima le ni leŋ baaleleŋ. Ni taa li kpa kalmbaani. Ni li san Uwumbər. <sup>21</sup> U nan daa Juu yaab aatafal. Ni li nyi ke u ga ŋmaa daa ni mu aatafal. <sup>22</sup> Ni kan Uwumbər aah ŋan pu na, ki kan waah dar binib aatafal pu na. U dar binib bi kaa kii tii u na aatafal la, le ki ŋa nimi tiŋann. Ni yaa beenin dii u kan, u ga li beenin ŋani nimi tiŋann. Ni yaa kaa beenin dii u kan, u ga di ni mu lii la. <sup>23</sup> Juu yaab mu yaa kpeln ki yaa gaa Yesu Kristo ki kii kan, Uwumbər ga ki di bi toŋ waanib pu; u ga ŋmaa ŋa kina. <sup>24</sup> Nimi bi kaa ye Juu yaab na, ni bi ke timoor ni aasub aabon na, le Uwumbər gaa gii nimi ki di toŋ busunyaan pu, binib aah kaa ŋani pu na. Nima le naa pəə u di Juu yaab, bi bi ke busunyaan aabon na, ki ki di toŋ busunyaan ngbaan pu.

*Uwumbər* aanimbaasaln

<sup>25</sup> Nnaabitiib, m ban ke ni bee tibəbərkaan tibaa, aan ki taa li dak ke ni kpa nlan sakpen. Juu yaab bibaa kpak

tibɔnyaan tee la, ki ga kpak ti ki nan saa buyoonn binib bi kaa ye Juu yaab aan Uwumbɔr lee bi na ga ɣmar na.

<sup>26</sup> N-yoonn ngbaan le Juu yaab mɔmɔk mu ga ɣmar. Ni ɣmee Uwumbɔr Aagbaɣ ni ke,

“U gaal binib lir na ga nyan ni Sionn paacham,  
ki nyan Jakob aayaabitiib aatunwanbir.

<sup>27</sup> Maah puu tipuur ti tii bi na

le ye ke m ga nyan baatunwanbir bi chee.”

<sup>28</sup> Tɔ, baah yii Yesu aabɔnyaan tee na, bi ye Uwumbɔr aadim la. Nima le ni kan tinyoor ki ɣmar. Uwumbɔr mu nan lee bi; waah lee bi na, biyaajatiib pu le u gee bi.

<sup>29</sup> Uwumbɔr yaa lee binib ki ɣa tinyoor ɣa bi pu kan, waan kpeln waalandak. <sup>30</sup> Nimi bi kaa ye Juu yaab na, n-yaayoonn na, ni nan yii Uwumbɔr aamɔb. Le dandana wee u san nimi kinimbaak, Juu yaab aah yii u na pu.

<sup>31</sup> Uwumbɔr aah san nimi kinimbaak pu na, nima le ga cha u san Juu yaab bi kaa gaa Yesu ki kii dandana wee na kinimbaak. <sup>32</sup> U len ke Juu yaab ni binib bi kaa ye Juu yaab na mɔmɔk ye titunwanbirdam, aan u san bi mɔmɔk kinimbaak.

<sup>33</sup> Uwumbɔr kpa nlan ni mbaem sakpen. Ubaa aan ɣmaa bee waah kpa sakpen pu na. Waah siin pu na, ubaa aan ɣmaa bee ɣitaa ɣi pu u siin kina na. Ubaa aan ɣmaa bee waah ɣani pu na. <sup>34</sup> Ni ɣmee Uwumbɔr Aagbaɣ ni ke, “ɣma nyi Uwumbɔr aalandak?

ɣma ga ɣmaa tuk u waah ga ɣa pu na?

<sup>35</sup> ɣma tii u nibaa aan u giin tii u?”

<sup>36</sup> Tiwan nimɔk bi na, ni nyan ni u chee la. U cha tiwan mɔmɔk beenin bi. Tiwan mɔmɔk bi, ke ni pak u. Uma le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

## 12

*Taah ga tun Uwumbɔr aatuln pu na*

<sup>1</sup> Nima pu na, nnaabitiib, Uwumbør aanimbaasaln pu le m gaŋ nimi, ni di nimi aawon tii Uwumbør, ki ŋa kitork ki fu, ki bi chain, ki ga piir usui na. Nimina le ye naah ga li dooni u mbaməm pu na. <sup>2</sup> Ni taa ki li bi ke dulnyaa wee aanib aah bi pu na. Kpeln nimi aalandak man aan ki kpeln nimi aabimbin. Nima le ni ga bee Uwumbør aah gee pu na. Ni ga bee naah ga ŋa pu ki li bi mbaməm ki tun litunyaan ki piir usui na.

<sup>3</sup> Tɔ, Uwumbør aah tii mi tininkpir pu na, nima le m bui unii umək bi ni ponn ni na, ke u taa li dak ke u ŋan jer waah ŋan pu na. U li dak suuna, Uwumbør aah cha unii məmək tii u naadii pu na. <sup>4</sup> Ti kpa tiwon aawan ni wiir na tiwonbaan ponn ni la. Tiwon aawan məmək aatuln bi libaa libaa la. <sup>5</sup> Ti mu bi kina la. Ti wiir, le taah kpaan Kristo chee na, ti kpaan tiwonbaan. Ti məmək toŋ tɔb pu ke tiwon aawan aah toŋ tɔb pu pu na la. <sup>6</sup> Uwumbør tii timi Waafuur Nyaan aapiin ibaabaa ke i cha ti tun waatuln libaabaa na. Waah tii timi pu na, cha ti tun kina man. Unii aapiin yaa ye ke u nabr Uwumbør aah len pu na kan, u len iliin ngbaan waah ŋa naadii pu na. <sup>7</sup> Uken aapiin yaa ye Uwumbør aatuln kan, u li tun lituln ngbaan. Uken yaa ŋmaa mək binib Uwumbør aabør kan, u li mək bi. <sup>8</sup> Uken yaa ŋmaa pɔɔni binib aataakpab kan, u pɔɔk bitaakpab. Uken mu yaa ŋmaa tii bigiim kan, u li tii bi ki li kpa tibulchinn. Uken mu yaa ye Yesu aanib aaninkpel kan, utafal li bi bi ponn ni. Uken mu yaa ter binib baamukl ni kan, u li ter bi ki li kpa mpopiin.

<sup>9</sup> Tɔ, ni li gee binib nisui ni. Ni li nan lituln li kaa ŋan na, ki li gee lituln li ŋan na. <sup>10</sup> Ni li gee tɔb mbaməm, ke mmaalbaan ni aanib aah gee tɔb pu na, ki li pak biken ki jer nibaa. <sup>11</sup> Ni taa li san ligbanyakl man. Cha ninimbil li man Tidindaan aatuln pu, <sup>12</sup> ki li kpa mpopiin nimi aamakl pu, ki li kpa limør falaa ponn ni, ki li mee Uwumbør n-yoonn

məmək, <sup>13</sup> ki yakr nimi aawan tii Uwumbər aanib bi lann ni na, ki chann bicham tichann.

<sup>14</sup> Ni mee Uwumbər ke u ɲa tinyoor ɲa binib bi ɲani nimi falaa na pu. Ni bui bi ke, “Uwumbər ɲa tinyoor ɲa ni pu.” Ni taa sii bi. <sup>15</sup> Ni li kpa mpopiin binib bi kpa mpopiin na chee, ki li wii binib bi wii na chee. <sup>16</sup> Ni li kpa kiməbaan man. Ni li jɔnni bigiim man, ki taa li kpa kalmbaani. Ni taa li dak ke ni kpa nlan sakpen.

<sup>17</sup> Unii yaa ɲa si bakaa kan, taa teen u. Ni li ɲani ni ɲan na binib məmək aanimbil ni. <sup>18</sup> Ni li pəəni nibaa man, ki li bi suuna binib məmək chee. <sup>19</sup> Maanigeekaab, binib yaa ɲa nimi bakaa kan, ni taa teen bi. Cha Uwumbər le daa bitafal. Ni ɲmee Uwumbər Aagbaɲ ni ke Uwumbər len ke, “Min baanja le kpa nsan ke m daa binib aatafal. Min le ga teen bi.” <sup>20</sup> Ni ki ɲmee Uwumbər Aagbaɲ ni ke, “Nkon yaa joo saadin kan, tii u tijikaar u ji. Nnyunyuu yaa joo u kan, tii u nnyun u nyu. Aa yaa ɲa kina kan, iniməən ga ku u.” <sup>21</sup> Unii yaa ɲa si bakaa kan, taa cha bakaa ngbaan nyarɲ si. Cha tiɲann le nyarɲ bakaa.

## 13

### *Kii bitinjoob aaməb*

<sup>1</sup> Ni ɲan ke binib məmək li keei baatiɲ aayidam aaməb. Uyidaan ubaa aa bi ubaa pu see Uwumbər le cha u bi. Biyidam bi bi na, Uwumbər le nyan bi siin. <sup>2</sup> Nima pu na, unii yaa yii waatiɲ aayidam kan, u yii Uwumbər aah siin pu na la. Binib bi yii bi na ga kan ntafadaan. <sup>3</sup> Biyidam aa bi ke bi li faani binib bi tun lituln li ɲan na. Bi bi ke bi li faani binib bi tun lituln li kaa ɲan na la. Aa ban ke aa li kaar biyidam aa? Tun lituln li ɲan na, nima le bi ga pak si. <sup>4</sup> Bi ye Uwumbər aatutum ke bi biin aa pu la. Aa mu yaa tun lituln li kaa ɲan na kan, li san ijawaan. Bi kpa mɔəən ke bi daa aatafal. Bi ye Uwumbər aatutum ke bi

daa binib bi tun lituln li kaa ŋan na aatafal. <sup>5</sup> Nima pu na, ni li keei nimi aatiŋ aayidam aamɔi, ki taa kan ntafadaan; nimi aalandak mu taa bii nimi.

<sup>6</sup> Nima pu na, ni ŋan ke ni li pa lampoo mu. Bi ye Uwumbɔr aatutum bi u nan siin bi ke bi tun lituln ngbaan na la. <sup>7</sup> Nima pu na, ni li tii nimi aayidam baah ŋeer pu na. Ni li pa lampoo tii bilampoogaab. Ni li pak binib bi ŋeer mpakm na, ki li nyuŋni binib bi ŋeer nnyuŋ na.

### *Ngeehm*

<sup>8</sup> Ni taa li joo unii ubaa aapɔln. Naah joo tɔb aapɔln li na le ye ke ni li gee tɔb. Unii u gee binib na, u gbiin Uwumbɔr aakaal mɔmɔk la. <sup>9</sup> Ba pu? ikaal mɔmɔk nyan ni nkaal mu len ke, “Aa li gee binib biken ke saah gee aabaa pu na” ni la. Ikaal i len ke, “Taa gɔr kidagook, taa ku binib, taa su kinaayuk, taa gee nnyamɔn paani binib, taa li ban biken aawan” na, ikaal ngbaan, ni ikaal i gur na mɔmɔk nyan ni nkaal ngbaan ponn ni la. <sup>10</sup> Unii u gee binib na aa ŋani bi bakaa ubaa. Nima pu na, unii u gee binib na gbiin Uwumbɔr aakaal mɔmɔk aah len pu na la.

<sup>11</sup> Ni li ŋani kina man. Ba pu? n-yoonn mumina ye linimaln aayoonn la. Ni ŋeer ke ni finn ngeen pu ki taa ki san ligbanyakl. Tidindaan aah ga gir ni bundaln na aan ki yunn. Le u ga nyan timi falaa mɔmɔk ponn ni. <sup>12</sup> Naan yunn, kinyeek ga doo. Kitaak aawoln aa ki daa. Nima pu na, cha ti di cha mbɔmbɔɔn ni aatuln, aan ki li kpa mbimbinyaan mu ŋeer nwiihn na. <sup>13</sup> Cha ti li bi mbamɔm, ke binib bi bi nwiihn ni na aah bi pu na, ki taa li ye bidanyurb, ki taa nyu ndaan ki gbii, ki taa gɔr kidagook, ki taa ŋani yɔl yɔl aatuln, ki taa jaa kijaak, ki taa li kpa lipiipoln. <sup>14</sup> Ni li bi ke Tidindaan Yesu Kristo aah bi pu na, ki taa ki li ŋani nimi aabimbikpok aah ban pu na.

## 14

*Taa galn aajeen aato*

<sup>1</sup> Tɔ, unii u gaa Yesu ki kii, ki mu aa bee waasan mbamɔm na, ni gaa u man. Ni mu taa kpak u kinikpakpak waah joo beeni pu na pu. <sup>2</sup> Ubaa ga pak ke tijikaar tibaa aa kɔ. Unii u kaa kee bee Yesu aasan mbamɔm na ga li kɔ tinann. <sup>3</sup> Unii u kaa kɔ tijikaar tibaa na, u taa lik unii u kɔ tinann na fam. Unii u kɔ tinann na mu taa galn unii u kaa kɔ tijikaar tibaa na; ba pu? Uwumbɔr gaa u mu la. <sup>4</sup> Aa ye ŋma ki galn uken aatutunn? U yaa sil kan, u sil ki tii uma ubaa Aadindaan la. U yaa ti ki lir kan, u lir ki tii uma ubaa Aadindaan la. Ni ye mbamɔn, u ga sil; ba pu? Uwumbɔr ga ŋmaa cha u sil.

<sup>5</sup> Unii ubaa pak nwiin mubaa ki jer iken la. Ubaa mu len ke iwiin mɔmɔk kpaan la. Cha unii mɔmɔk li nyi waah dak pu na, ki li ŋani kina. <sup>6</sup> Unii u pak nwiin mubaa ki jer iken na, u pak mu ki tii Tidindaan la. Unii u kaa pak nwiin mubaa ki jer iken na, u ŋa kina ki tii Tidindaan la. Unii u kaa kɔ tijikaar tibaa na, u ji ti ki tii Tidindaan la; ba pu? u dooni Uwumbɔr le ki nin ji. Unii u kɔ tijikaar tibaa na, waa ji ti, ki tii Tidindaan, ki mu dooni Uwumbɔr. <sup>7</sup> Unii ubaa aa bi ubaa baanja pu, ubaa mu aakun aa ye uma baanja aabɔr. <sup>8</sup> Ti yaa bi kan, ti bi ke ti li pak Tidindaan la. Ti yaa kpo kan, ti kpo ke ti li pak Tidindaan la. Nima pu na, ti yaa bi, bee ti yaa kpo kan, ti ye Tidindaan yaab la. <sup>9</sup> Kristo nan kpo ki fikr nkun ni, ke u li ye binib bi kpo na, ni binib bi fu na mu Aadindaan la. <sup>10</sup> Sin, ba ŋa aa galn aana aabo? Sin, ba ŋa aa lik aana aabo fam? Ti mɔmɔk ga sil Uwumbɔr aanimbiin ni, le u ji timi tibɔr. <sup>11</sup> Ni ŋmee Uwumbɔr Aagbanj ni ke uma Uwumbɔr len ke,  
 “Ni ye mbamɔn, binib mɔmɔk ga dan nan gbaan nnimbiin ni,  
 ki pak mi, ke min le ye Uwumbɔr.”



<sup>12</sup> Nima pu na, ti məmək ga tuk Uwumbər taah ɲa pu na.

*Taa gbii aana aabo pu libuul*

<sup>13</sup> Nima pu na, ti taa ki galni tɔb. Ni li nyi ki taa leɲ nina aabo Uwumbər aasan ni. <sup>14</sup> Maah kpaan Tidindaan Yesu chee na, le m sil bee ke tiwan nibaa aa kɔ nibaa pu. Unii mu yaa dak ke tiwan nibaa kɔ kan, ni kɔ u chee la. <sup>15</sup> Aa yaa ji tijikaar ti kɔ aana aabo chee na, ki bii usui kan, naa ye ke aa gee u le cha aa ɲa kina. Kristo le nan kpo u pu. Aa taa ɲa u fam saajikaar pu. <sup>16</sup> Ni taa ɲani tiwan ni ga cha binib bii nimi aasanyaana na. <sup>17</sup> Uwumbər aanaan aa ye tijikaar ni tiwanyukaan. Mu ye mbimbinyaan, ni nsuudoon, ni mpopiin, Waafuur Nyaan aah tii timi pu na la. <sup>18</sup> Unii u dii Kristo ki bi kina na, u ga piir Uwumbər aasui. Binib mu ga pak u.

<sup>19</sup> Nima pu na, ni li pɔɔni nibaa aan ki li kpaan kimɔbaan, aan ki ter tɔb ke ni dii Uwumbər aasan mbaməm. <sup>20</sup> Ni taa bii Uwumbər aatuln tijikaar pu. Tijikaar tibaa aa kɔ. Aa mu yaa ji tijikaar ti ga bii uken aasui na kan, nima le aa ɲan. <sup>21</sup> Ni ɲan ke aa taa kiir aana aabo Uwumbər aasan ni; ni taa ɲmɔ kitork aanann, ki taa nyu ndaan, ki taa ɲa tiwan nibaa ni ga cha aana aabo tun titunwanbir ki lir na. <sup>22</sup> Aa yaa kɔ tijikaar tibaa, bee aa yaa kaa kɔ tibaa kan, cha ni li bi aa ni Uwumbər chee. Unii u ji tijikaar ti ɲan u chee na, kaa galni ubaa na, u kpa mpopiin la. <sup>23</sup> Unii u ji tijikaar, kaa pak ke ti ɲan na, waabər bii la; ba pu? waa ɲa naadii ke ni ɲan. Unii yaa kaa pak ke tiwan ɲan, ki ɲa ni kan, ni ye titunwanbir la.

## 15

*Li pak aayeen aatɔ ki jer aabaa*

<sup>1</sup> Timi bi gaa Yesu ki kii mbaməm na, ni ɲan ke ti li ji limər, ki ter binib bi kaa gaa u mbaməm na, ki taa

ɲani tibaa aageehn baanja. <sup>2</sup> Cha ti mɔmɔk aatafal li bi tinaabitiib ponn ni, aan ki ter bi, bi dii Uwumbɔr aasan mbamɔm. <sup>3</sup> Kristo aa nan ban ke u li ɲani uma ubaa aageehn. Ni ɲmee Uwumbɔr Aagbaɲ ni ke, “Ŋisiibil ɲi ye sin yee na choo min chee la.” <sup>4</sup> Tiwan nimɔk ɲmee Uwumbɔr Aagbaɲ ponn ni na, ni ɲmee ke ti bae ni la. Waagbaɲ pɔɔni timi aataakpab, ki ter timi ti li kpa limɔr, ki tii timi limakl. <sup>5</sup> Uwumbɔr u tii timi limɔr, ki pɔɔk timi aataakpab na tii nimi kimɔbaan Yesu Kristo aah ban pu na, <sup>6</sup> aan ni mɔmɔk li kpaan kimɔbaan ki nyuɲ Uwumbɔr, u ye Tidindaan Yesu Kristo aate na.

*Binib bi kaa ye Juu yaab na mu ɲun tibɔnyaan ngbaan*

<sup>7</sup> Ni gaa tɔb ke Kristo aah nan gaa nimi pu na, aan ki nyuɲ Uwumbɔr man. <sup>8</sup> M tuk nimi la, Kristo nan ter Juu yaab ki gbiin Uwumbɔr aah nan puu tipuur tii biyaajatiib pu na, ki mɔk ke Uwumbɔr len mbamɔn la, <sup>9</sup> ki cha binib bi kaa ye Juu yaab na mu nyuɲ Uwumbɔr waanimbaasaln pu, ke naah ɲmee waagbaɲ ponn ni ke,

“M ga doon si binib bi kaa ye Juu yaab na aakaasisik ni,  
ki gaa ilahn ki pak si.”

<sup>10</sup> Uwumbɔr ki len ke,

“Nimi bi kaa ye Juu yaab na,  
ni li kpa mpoɲiin Uwumbɔr aanib chee,”

<sup>11</sup> ki ki len ke,

“Nimi bi kaa ye Juu yaab na,  
ni mɔmɔk pak Uwumbɔr man.

Ŋinibol mɔmɔk, li pak u mbamɔm.”

<sup>12</sup> Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya mu nan len ke,

“Jese aayaabil ga fuu ni.

Uwumbɔr ga tii u mpoɲon u li ye

binib bi kaa ye Juu yaab na aayidaan.

Le bi ga gaa u ki kii.”

<sup>13</sup> Uwumbør tii timi limakl la. Naah gaa u ki kii pu na, u gbiin nimi mpopiin ni nsuudoon mòmøk. Nima le ni ga li kpa limakl sakpen, Waafuur Nyaan aapɔɔn pu.

*Naah ɲa pu aan Pɔɔl ɲmee kina na*

<sup>14</sup> Nnaabitiib, m nyi nsui ni ke nimi aabimbin ɲan pam. Ni bee Uwumbør aaliin mbaməm, ki ga ɲmaa sur tɔb. <sup>15</sup> Tɔ, m mu aah ɲmee kigbarj kimina tii nimi na, m kpa lipobil ki teer nimi tibər tibaa pu; ba pu? Uwumbør san mi kinimbaak, <sup>16</sup> ki ɲa mi Yesu Kristo aatutunn ke m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na Uwumbør aabɔnyaan, ki di bi tii Uwumbør, ke kitork na. Waafuur Nyaan le ɲa bi chain ke bi piir usui. <sup>17</sup> Maah tun lituln tii Uwumbør na, le m ga ɲmaa li kpa kipupuk Yesu Kristo pu. <sup>18</sup> M ban m tuk nimi Kristo aah cha m tun lituln pu na la. Maan len biken aatuln pu. U cha m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na waabər ki tun lijnjiir aatun, ke bi kii waaməb. <sup>19</sup> Uwumbør Aafuur Nyaan aapɔɔn pu le m tun lijnjiir aatun, ke bi bee waah kpa mpɔɔn pu na. Kina le m mooni Kristo aabɔnyaan mòmøk Jerusalem ponn ni, ki di ti saa Ilirikum aatiɲ ni. <sup>20</sup> Nnimbil nan man ke m moon Kristo aabɔnyaan tee, binib aah kaa kee ɲun ti pu nin chee na. Maa nan ban m buen biken aah puen moon ti nin chee na. <sup>21</sup> Ba pu? ni ɲmee Uwumbør Aagbarj ponn ni ke, “Binib bi kaa kee ɲun waabər na, bi ga ɲun, ki bee taatataa.”\*

*Pɔɔl aah ɲa nlandak ke u mann Rom yaab pu na*

<sup>22</sup> Tɔ, maah ban m moon tibɔnyaan tee nima chee na, nima pu le maa kee kan nsan ke m dan ni chee. <sup>23</sup> ɲibin pam aakaasisik ni, le nnimbil man ke m dan ni chee. Maah kaa ki kpa lituln do chee na na, m ban ke m dan ni chee dandana wee la. <sup>24</sup> M yaa cha Speenn aatiɲ ni kan, m ban

---

\* 15:21 : Lik Aisaya 52.15.

ke m dii ni chee, ki nan mann nimi, ki yunn ni chee siib, aan ki li kpa mpopiin. Nima kan, ni ga nmaa ter mi m buen Speenn aatiŋ ni. <sup>25</sup> Dandana wee, m cha Jerusalem m ti tii Uwumbør aanib bi bi nima na n̄imombil la. <sup>26</sup> Ba pu? Yesu aanib bi bi Masedonia aatim ni, ni Akaya aatim ni na, nan too n̄imombil baageehn pu ki di ŋa n̄jaal ni, ke m ti di tii Uwumbør aanib bi ye bigiim na Jerusalem ponn ni. <sup>27</sup> Ni ye mbamøn la, baageehn pu le bi nan tii bi. Ni ŋan ke bi tii bi; ba pu? tibɔnyaan tee nan nyan ni Jerusalem aanib chee le ki fuu ni bi chee. Nima le ni ŋan ke bi mu tii bi ipiin. <sup>28</sup> M yaa fuu Jerusalem ki ti tii bi ipiin ngbaan kan, m ga nyan nima chee, ki dii ni chee, le ki nin buen Speenn aatiŋ ni. <sup>29</sup> M nyi ke m yaa fuu ni ni chee kan, Kristo ga ŋa tinyoor sakpen ki ŋa ti pu.

<sup>30</sup> Nnaabitiib, Tidindaan Yesu Kristo pu, ni Uwumbør Aafuur Nyaan aageehn pu, m gaŋ nimi ke ni li mee Uwumbør linimaln ki tii mi, <sup>31</sup> ke u biin m pu, aan Judea aatiŋ aanib bi kaa gaa Yesu ki kii na taa ku mi, ki mee u ke maah ga tii Uwumbør aanib ipiin i na, i ga li mɔ bi. <sup>32</sup> Ni yaa mee Uwumbør kina tii mi aan u yaa kii kan, m ga fuu ni ni chee, ki ga li kpa mpopiin. Le m ni nimi aataakpab ga pɔɔk. <sup>33</sup> Uwumbør u tii timi nsuudoon na li bi ni mɔmɔk chee. Amii.

## 16

*Pɔɔl ubaa aadoon*

<sup>1</sup> Tɔ, m ban ke ni gaa tina aabo Fiibi. U ye upii u ter Yesu aanib bi bi Senkrea aatiŋ ni na la. <sup>2</sup> U nan ter binib pam ki ter m mu. Nima na, ni mu gaa u Tidindaan pu, naah n̄jeer Uwumbør aanib pu na, ki li ter u waah ga li ban pu na.

<sup>3</sup> Ni doon Prisila ni uchal Akuila tii mi. Bi ye maatu-tuŋeer tiib Yesu Kristo aatuln ponn ni la. <sup>4</sup> M pu le bi mɔmɔk ba ga kpo. Nima le m dooni bi. Naa ye mi baanja

le dooni bi. Yesu aanib bi kaa ye Juu yaab na məmək mu dooni bi. <sup>5</sup> Ni doon Yesu aanib bi kuuni bido na.

Ni doon njo Epanetus, u m gee u na, ki tii mi. Uma le puen gaa Kristo ki kii, Asia aatiŋ ni. <sup>6</sup> Ni doon Mari tii mi. U nan tun lituln pam ki ter nimi. <sup>7</sup> Ni doon nnaabitiib Andronikus ni Junia. Bi nan bi kiyondiik ni m chee. Bi kpa liyimbil Yesu aakpambalb chee, ki nan puen mi ki gaa Kristo ki kii.

<sup>8</sup> Ni doon njo Ampliatus tii mi. M gee u sakpen Tidindaan pu la. <sup>9</sup> Ni doon njo Ubanus tii mi, u ye timi aatutuŋeer Kristo aatuln ponn ni. Ni doon Stakis u m gee u na ki tii mi, <sup>10</sup> ki doon Apeles, u nyaŋ ntəŋ Kristo pu na, ki doon Aristobulus aachiln ni aanib, <sup>11</sup> ki doon nna aabo Herodionn, ki doon Nasisus aachiln ni aanib bi dii Tidindaan na.

<sup>12</sup> Ni doon Traifina ni Traifosa bi tun lituln tii Tidindaan na, ki doon tina aabogeehn Pesis u tun lituln pam tii Tidindaan na, <sup>13</sup> ki doon Tidindaan aanibamənn Rufus, ni una u kpaln m mu aana na, <sup>14</sup> ki doon Asinkritus ni Flegonn, ni Hemes, ni Patrobas, ni Hemas, ni tinaabitiib bi bi bi chee na, <sup>15</sup> ki doon Filologus, ni Julia, ni Nereus ni uninkpan, ni Olimpās, ni Uwumbər aanib bimək bi bi chee na.

<sup>16</sup> Ni li dooni təb mbaməm.\* Yesu Kristo aanib bi bi riŋepel məmək ni na dooni nimi.

### *Kookoo aasurm*

<sup>17</sup> Nnaabitiib, m gaŋni nimi ke ni li nyi binib bi jaani nimi ki cha ni lir, ki kpa naah nan bae Uwumbər aabər ti na. Ni nya bi chee man. <sup>18</sup> Binib bi bi kina na aa dii Tidindaan Yesu Kristo. Bi dii bima bibaa aasui aah ban pu na la. Bi kpa mməməon ki ŋmanni bininyaam. <sup>19</sup> Nimi ma kan, binib məmək nyi naah kii Yesu Kristo aaməb pu na.

---

\* 16:16 : Bi nan ŋmee ke: Moor təb aatakpan ni mbimbini mu bi chain na.

Nima le m kpa ni pu mpopiin sakpen. M ban ke ni li kpa nlan ki li tun lituln li ŋan na, ki li bi chain, ki taa li tun lituln li kaa ŋan na. <sup>20</sup> Naan yunn, le Uwumbɔr u tii timi nsuudoon na, ga cha ni di nitaa taa kinimbɔŋ pu.

Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa ni pu.

<sup>21</sup> Timoti, u ye maatutuŋeer na dooni nimi. Nnaabitiib Lusius, ni Jasonn, ni Sosipata mu dooni nimi.

<sup>22</sup> Min Tesius u ŋmee kigbaŋ kee tii Pɔɔl na, m mu dooni nimi Tidindaan pu.

<sup>23</sup> Gayus u chann m ni Yesu aanib mɔmɔk tichann na, u mu dooni nimi. Erastus, u joo kitir kee aamombil na, u mu dooni nimi. Tina aabo Kɔɔtus mu dooni nimi.

[<sup>24</sup> Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa ni mɔmɔk pu. Amii.]

*Kookoo aapak aameel*

<sup>25</sup> Cha ti nyuŋ Uwumbɔr. U kpa mpɔɔn ke u cha ni sil mbamɔm. Maah mooni Yesu Kristo aabɔnyaan ti na le len kina. Ti ye tibɔbɔrkaan ti kpiir na la. N-yaayoonn na ti nan bɔr la. <sup>26</sup> Dandana wee, ti nyan mpaan pu. Uwumbɔr aabɔnabtiib nan ŋmee ti waagbaŋ ni. Uwumbɔr, u bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na le siin ke ŋinibol mɔmɔk ŋun tibɔnyaan ngbaan, aan ki bee, ki tii u naadii, ki kii waamɔb.

<sup>27</sup> Uwumbɔr baanja le kpa nlan. Ubaa aa ki bi. Uma le yeh mpakm Yesu Kristo pu, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

## Uwumbør aagbar

### Bible without Deuterocanon in Konkomba

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Konkomba

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

### Copyright Information

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The Bible without Deuterocanon

in Konkomba

**© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.**

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

